

OTCOVSTVÍ

ZÁKLADNÍ RODINNĚPRÁVNÍ STATUS

© Zdeňka Králičková, 2012

PRAMENY - hmotněprávní

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- ZÁKON O RODINĚ z. č. 94/1963 Sb., ve znění zejména z. č. 91/1998 Sb.
- Zákon o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech a o změně některých souvisejících zákonů z. č. 227/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- ZÁKON O MEZINÁRODNÍM PRÁVU SOUKROMÉM A PROCESNÍM z. č. 97/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- ZÁKON O MATRIKÁCH, JMĚNU A PŘÍJMENÍ z. č. 301/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK
 - www.psp.cz, www.senat.cz, www.prezident.cz
 - 2. část RODINNÉ PRÁVO

2

PRAMENY - procesněprávní

- OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD z. č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- ZÁKON O MEZINÁRODNÍM PRÁVU SOUKROMÉM A PROCESNÍM z. č. 97/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů

3

LITERATURA

- Hrušáková, M., Králičková, Z.: České rodinné právo. 3. vyd. Brno: MU, 2006.
- Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

4

MATER SEMPER CERTA EST, PATER INCERTUS.

-římskoprávní zásada

-konstrukce zákonných vyvratitelných domněnek otcovství založených na pravděpodobnosti-

5

1. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§ 51 ZOR

- ZA OTCE SE POVAŽUJE MANŽEL MATKY, POKUD SE DÍTĚ NARODÍ ZA TRVÁNÍ MANŽELSTVÍ NEBO DO TRÍSTÉHO DNE PO JEHO ZÁNIKU
- STATUSOVÝ VZTAH MANŽELSKÝ ZAKLÁDÁ OTCOVSTVÍ MANŽELA MATKY *ex lege*

6

- vznik manželství = den uvedený v oddacím listu
- zánik manželství = den, který je:
 - uveden v úmrtním listu jako den smrti
 - uveden v rozsudku o prohlášení za mrtvého jako den smrti nebo den, který manžel nepřežil
 - vyznačen na rozsudku o rozvod manželství jako den právní moci
 - vyznačen na rozsudku o prohlášení manželství za neplatné jako den právní moci

7

narození dítěte do 180 dnů od uzavření manželství

- za otce se považuje manžel matky - automatický zápis do knihy narození dítěte
- významné jen pro popírání otcovství

8

narození dítěte z asistované reprodukce

- za otce se považuje muž, která dal k umělému oplodnění souhlas - § 54/3 ZOR
- manželství není předpokladem - viz z. č. 20/1966 Sb., ve znění z. č. 227/2006 Sb.
- nerozhodné, zda došlo k
 - homologní či heterologní inseminaci
 - oplodnění vajíčka mimo tělo matky (děti ze zkumavky, IVF a ET)

9

POPÍRÁNÍ 1. DOMNĚNKY

- AKTIVNÍ LEGITIMACE OTCE
 - do 6 měsíců ode dne, kdy se dozvěděl, že se jeho manželce narodilo dítě ► Nález ÚS
- AKTIVNÍ LEGITIMACE MATKY
 - do 6 měsíců od porodu
- AKTIVNÍ LEGITIMACE NEJVYŠŠÍHO STÁTNÍHO ZÁSTUPCE
 - po 6 měsících, není vázán podněty kohokoli

10

Nález Ústavního soudu ze dne 8. července 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09, účinnost k 31. 12. 2011

- návrhu na zrušení popěrné šestiměsíční lhůty u první domněnky otcovství svědčící manželovi matky (§ 57 odst. 1 ZOR)
- Ústavní soud nespatřuje neústavnost v existenci lhůty jako takové (bod 37), ale ve vyloučení možnosti matrikového otce právně relevantním způsobem zpochybnit otcovství (bod 48), a to proti vůli matky ►

„Neústavnost § 57 odst. 1 zákona o rodině podle názoru senátu Ústavního soudu spočívá především v nevyváženosti základních práv a zájmů otce dítěte, jehož otcovství bylo určeno na základě první domněnky otcovství, dítěte a jeho matky. Nelze přitom vyloučit ani závěr o neústavnosti zmíněného ustanovení pro rozpor s vlastními zájmy dítěte.“

11

Nález Ústavního soudu Slovenské republiky ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1-2010-57

- ustanovení § 86 odst. 1 zákona č. 36/2005 Z. z. o rodině, není v souladu s čl. 6 odst. 1 a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod

12

2. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§§ 52 - 53 ZOR

- ZA OTCE SE POVAŽUJE MUŽ, KTERÝ BYL URČEN SOUHLASNÝM PROHLÁŠENÍM MATKY A MUŽE, KTERÝ SE OTCEM CÍTÍ
- SOUHLASNÉ PROHLÁŠENÍ lze učinit:
 - kdykoli za života dítěte, i před porodem
 - na matrice nebo na soudě

13

POPÍRÁNÍ 2. DOMNĚNKY

- AKTIVNÍ LEGITIMACE OTCE A MATKY
 - do 6 měsíců od souhlasného prohlášení
 - lhůta neskončí do 6 měsíců od porodu
 - AKTIVNÍ LEGITIMACE NEJVYŠŠÍHO STÁTNÍHO ZÁSTUPCE
 - po 6 měsících, není vázán podněty kohokoli
 - kdykoli - hrozba obchodu s dětmi
- § 62a ZOR

14

3. DOMNĚNKA OTCOVSTVÍ

§ 54 odst. 1 a 2 ZOR

- ZA OTCE SE POVAŽUJE MUŽ, KTERÝ S MATKOU DÍTĚTE SOULOŽIL V TZV. KRITICKÉ DOBĚ, POKUD JEHO OTCOVSTVÍ ZÁVAŽNÉ OKOLNOSTI NEVYLUCUJÍ

- SOULOŽ: tradičně
immissio penis in vaginam

15

tzv. kritická doba

- doba, od které do narození neprošlo méně než 180 dnů a více než 300 dnů

16

závažné okolnosti otcovství vylučující

- neplodnost
- skutečnost, že matka souložila s více muži
 - prokázání soulože s více muži nepostačí
exceptio plurium concubentium
- nutné provést dokazování znaleckými posudky
 - genetika (pravděpodobnost 99,999 %)
 - hematologie
 - antropologie
 - sexuologie
 - gynekologie a porodnictví

17

Rozsudek NEJVYŠŠÍHO SOUDU ze dne 22. 6. 2011, sp. zn. 21 Cdo 693/2010

„Dospěje-li znalec ve svém posudku k závěru, že otcovství muže, o němž bylo prokázáno, že souložil s matkou dítěte v době, od níž neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů, je podle výsledku testu DNA vyloučeno, je soud povinen dát znalecký posudek vždy přezkoumat jiným znalcem, vědeckým ústavem nebo jinou institucí.“

18

URČOVÁNÍ OTCOVSTVÍ SOUDEM PODLE 3. DOMNĚNKY

- výhradně v soudním řízení sporném
- aktivní legitimace k podání žaloby:
 - matka
 - pravděpodobný otec
 - dítě
- kdykoli za života dítěte
- konstitutivní statusový rozsudek a stanovení výživného pro dítě

19

Evropský soud pro lidská práva

- **Keegan v Ireland (1994)**
the child was born out of marriage, but there was informal long lasting relationship! mother left the father and gave the child for adoption
violation of Art. 8
- **Paulík v Slovakia (2006)**
fathership established by the court decision in 70's - res iudicata discrepancy between legal position and biological reality (DNA)
„The lack of procedure for bringing the legal position into line with biological reality flies in the face of the wishes of those concerned and does not in fact benefit anyone“
violation of Art. 8
- **Kňákal v the Czech Republic (2007)**
acknowledgment of paternity by a man, who knew before the child's birth that he was not her biological father
no violation of Art. 8
- **Kroon and others v the Netherlands (1994)**
child was born into marriage, mother „lived“ with another men - other children of his
„The respect for family life requires that biological reality prevail over a legal presumption ...“
violation of Art. 8

20

MODEL FAMILY CODE

(Schwenzer, I., Antwerpen/Oxford: Intersentia, 2006)

- **INTENTIONAL PARENTAGE**
„Legal parent is the person who, with the consent of the birth mother, intentionally assumed parentage for the child“
- **COURT DETERMINATION/ADJUDICATION:**
„Legal parent is the person determined by judicial adjudication to be the genetic parent of the child“

Ústavní soud: náleží ze dne 28. 2. 2008 - I. ÚS 987/07

21

„Je zřejmé, že s vývojem moderní medicíny je celá koncepce § 54 odst. 1 a 2 zákona o rodině již překonaná. Tzv. třetí domněnky je skutečnost, že muž souložil s matkou dítěte v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto osmdesát a více než tři sta dnů; jsou-li tyto skutečnosti prokázány, považuje se muž za otce dítěte (protinormou, na základě níž se domněnka neuplatní, je pravidlo o existenci závažných okolností vylučujících otcovství tohoto muže). Tato konstrukce skutkové báze domněnky pochází z dob, kdy nebylo možno působení domněnky na skutečnost jinou, a sice na souloží matky a žalovaného muže. Teprve nástup metod DNA diagnostiky v polovině osmdesátých let minulého století umožnil jednoznačně pozitivní určení otcovství žalovaného muže. Je-li na základě analýzy kyseliny deoxyribonukleové možno jednoznačně určit, zda žalovaný muž je otcem dítěte či nikoliv, není již ani nutno třetí domněnku otcovství vázat na skutečnost souloží, která o otcovství žalovaného muže vypovídá pouze nepřímě. V tomto směru tedy text § 54 odst. 2 zákona o rodině zaostává za vývojem moderní medicíny a neodpovídá současné společenské realitě. Do doby, než zákonodárce zareaguje na popsané změny, je nutno řešit nastalou situaci interpretací: Rovněž řízení o určení otcovství je ovládáno zásadou arbitrárního (nikoliv legálního) pořádku. Nelze proto považovat za jedině správný ten postup, že soud se bude napřed zabývat tím, zda došlo k souloží, a teprve v případě prokázání souloží nařídí znalecký posudek, aby zjistil, zda závažné okolnosti mužovo otcovství nevylučují. Není vadou řízení, pokud soud přímo přistoupí ke znaleckému dokazování metodami DNA diagnostiky: takový postup je v souladu nejen se zmíněnou zásadou arbitrárního pořádku, ale též se zásadou procesní ekonomie. Konečně je zjevné, že pokud ze znaleckého posudku vyplyne, že žalovaný muž je otcem dítěte, bude tím s praktickou jistotou prokázána i souloží tohoto muže s matkou dítěte v rozhodné době, tj. - dnes již překonaná - skutková báze třetí domněnky.“